

CUVÂNT ÎNAINTE

Infrațiunea de samavolnicie nu este una nouă pentru legislația și doctrina penală, însă problematica acesteia este puțin supusă studiului științific. Deși aceasta este frecvent întâlnită în practica judiciară, până la acest moment se constată că Plenul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nu a făcut anumite referiri de resort vizavi de aplicarea corectă a normei prevăzute la art. 352 C. pen., cu toate că, complexitatea încadrării infracțiunii, determină necesitatea unei interpretări judiciare, în vederea creării fondului aplicării uniforme a normelor penale.

Cercetarea infracțiunii de samavolnicie, cumulată cu analiza și elucidarea unor criterii precise de stabilire a limitelor răspunderii penale pentru aceasta, relevarea criteriilor de delimitare a infracțiunii de alte încălcări ale normelor de drept, prezintă un interes deosebit atât în plan teoretico-științific, cât și practico-aplicativ, soluționând problema asigurării principiilor generale și speciale ale dreptului penal. Astfel, în baza celor menționate, se identifică actualitatea și necesitatea unui studiu complex referitor la răspunderea penală pentru infrațiunea de samavolnicie.

Evident, samavolnicia – ca infracțiune – este proprie unor reglementări normative adoptate în Rusia Țaristă și URSS. În epocile străvechi, deși această infracțiune nu putea fi identificată ca fiind una de sine stătătoare, ea putea fi regăsită prin intermediul unor instituții de drept civil, specifice dreptului privat roman.

Doctrina dreptului penal sovietic a supus samavolnicia unei analize complexe, drept urmare a ideii de incriminare a faptei respective, potrivit normelor C. pen. al RFSSR (intrat în vigoare la 1 ianuarie 1927, Cap. II - *Alte infracțiuni contra ordinii de administrare*), la începutul perioadei staliniste, când acestui gen de infracțiuni i se acorda o atenție sporită, spre a „educa” un spirit al cetățeanului sovietic.

În perioada care a urmat (după cel de-Al Doilea Război Mondial), problematica nu și-a pierdut din actualitate, fiind analizată în cadrul unor lecții

de fond, manuale de drept penal, conferințe etc., fără a fi însă supusă unor abordări conceptuale complexe.

Începând cu anii '90 ai secolului trecut și până în prezent, samavolnicia nu a constituit obiectul unui studiu științifico-practic distinct, cu toate că, în această perioadă istorică, s-a majorat semnificativ numărul infracțiunilor respective. Analiza juridico-penală, criminalistică, criminologică și de tehnică legislativă cu referire la norma care prevede răspunderea penală pentru samavolnicie, precum și corelarea cu răspunderea juridică, în ansamblu, pentru anumite fapte cu caracter adiacent, impun ideea unor studii științifice pluridisciplinare, inclusiv și sub aspectul excluderii acestei norme din cadrul normativului penal.

Caracterul complex al incriminării samavolniciei a determinat necesitatea utilizării unui ansamblu de idei, teorii, metode generale și speciale cu caracter cognitiv, în special: metoda comparativă, istorică, sistemică, gramaticală, logică (metoda deducției, inducției etc.).

Lucrarea abordează o tematică plurivalentă, care nu a fost supusă unor cercetări minuțioase în Republica Moldova sau România, implicații de natură a evalua semnele constitutive ale infracțiunii de samavolnicie fiind făcute cu prilejul elaborării unor manuale, comentarii sau note de curs, fără însă a apela la majoritatea aspectelor ce caracterizează infracțiunea, din punct de vedere al dreptului penal.

Prin esența sa, cercetarea s-a rezumat la analiza juridico-penală a infracțiunii de samavolnicie, în special prin detalierea politicii penale în materie de răspundere pentru această infracțiune, caracterizarea noțiunilor de tehnică legislativă utilizate la formularea conținutului normativ al infracțiunii, deducerea semnelor de individualizare a samavolniciei supuse răspunderii penale.

Autorul

1. ANALIZA SITUAȚIEI PRIVIND INCRIMINAREA SAMAVOLNICIEI

1.1. Tratamente doctrinare ale samavolniciei: starea actuală și perspective

Analizând problematica răspunderii penale pentru samavolnicie, nu putem trece cu vederea studiile științifice efectuate de către unii autori din Republica Moldova, precum și din alte state, vizavi de subiectul supus analizei. În acest sens, din perspectiva asimilării adecvate a materialului expus, considerăm necesar a prezenta, în ordine cronologică, lucrările științifice care, în mod direct ori tangențial, au avut ca obiect de studiu infracțiunea de samavolnicie.

În perioada postbelică, unii autori sovietici au acordat o atenție deosebită problematicii infracțiunilor contra ordinii publice și samavolniciei. Explicația unei asemenea preocupări reiese din directivele și principiile Comitetului Executiv Central de Partid, care coordona mediul cultural, dar și pe cel științific. Pe unele dintre edițiile sau publicații apărute, în mod sigur, în RSSM, nu le-am regăsit, deși nu vom evidenția și mai mult acest aspect, acestea putând fi obținute din alte republici unionale, ori la nivelul URSS-ului.

Statul sovietic, punând accent pe ideea construirii socialismului, se baza, pe de o parte, pe subordonarea și disciplina maselor populare, iar, pe de altă parte, pe autoritatea incontestabilă a partidului comunist și a organelor de stat. Aceste repere erau asigurate la nivel de uniune inclusiv prin mijloace de drept penal, având la bază faptul că infracțiunile contra ordinii publice prejudiciază prestigiul și autoritatea ideologică a statului.

Mai mult decât atât, pentru a accentua importanța infracțiunilor contra ordinii publice, în legislația penală din acele timpuri era prevăzută definiția acestora (interpretare normativă autentică). În conținutul art. 59 C. pen. al RSSFR sunt indicate, drept infracțiuni contra ordinii de administrare, faptele, care, deși nu sunt îndreptate direct spre schimbarea puterii sovietice și

guvernării muncitorești-creștine, determină încălcarea activității normale ale organelor de administrare și organizatorico-economice, însoțite de opunerea de rezistență organelor puterii de stat, de împiedicarea exercitării atribuțiilor sale, precum și de alte acțiuni, care pot provoca slăbirea autorității și a puterii organelor de stat. [160]

Autorii manualelor, monografiilor, articolelor științifice, abordau problematica samavolniciei prin prisma analizei atât a legislației URSS, cât și a legislațiilor statelor care făceau parte din acel sistem. O astfel de abordare se explică prin impunerea bazelor legislative sovietice tuturor subiecților uniunii.

Dintre cercetările autorilor perioadei sovietice postbelice se evidențiază în special: П.И. Гришаев, Преступления против порядка управления, общественной безопасности и общественного порядка. Лекция для студентов, Изд. «ВЮЗИ», Москва, 1957 [103]; П.Ф. Гришанин, М.П. Журавлёв, Преступления против порядка управления. Лекция, Москва, 1963 [126]; Т.Ф. Поленов, Ответственность за преступления против порядка управления, Изд. Юридическая литература, Москва, 1966 [125]; В.А. Владимиров, Ю.И. Ляпунов, Преступления против порядка управления, Советское уголовное право. Особенная часть. Учебное пособие для курсантов и слушателей специальных средних учебных заведений МВД СССР, (Вышая школа МВД СССР), Типография имени Воросково, Москва, 1969 [98]; В.В. Сташис, М.И. Баженов, Преступления против порядка управления, Учебное пособие, Харьков, 1971. [136]

Autorul P.I. Grișaev, sistematizând infracțiunile contra ordinii de administrare, securității și ordinii publice, atribuie samavolnicia în categoria infracțiunilor contra securității publice și a ordinii de administrare (alături de normele care prevăd răspunderea penală pentru huliganism, încălcarea regulilor de eliberare a pașaportului, confecționarea, păstrare și comercializarea armelor etc.). Supunând analizei juridico-penale infracțiunea de samavolnicie, autorul citat invocă, în special, elemente de practică judiciară existentă, lăsând în umbră necesitatea definirii și evaluării interpretative a sensului și conținutului semnelor constitutive ale infracțiunii de samavolnicie. [103]

Cercetătorul P.F. Grișanin acordă o atenție sporită delimitării samavolniciei de alte infracțiuni, în special uzurpării samavolnice de calități oficiale sau a ordinului de merit (art. 194 C. pen. RSSFR) și excesul de putere